

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Затверджено
Вченою радою
Запорізького національного університету
протокол № 2 від 20.12.22р.
Голова Вченої ради, ректор
М. О. Фролов



ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії

Укладач:

Турбар Т.В., доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, кандидат педагогічних наук

Погоджено:

Проректор з наукової роботи

Проректор з науково-педагогічної роботи

Зав. відділу аспірантури і докторантури

Г. М. Васильчук

Ю. О. Каганов

О. П. Єфіменкова

Запоріжжя 2022

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна, вечірня, заочна форми навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта	вибіркова	
		Цикл професійної підготовки	
Змістових модулів – 4	Спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		2-й	
		Лекції 16 год.	
Освітньо-наукова програма «Професійна освіта»		Практичні 16 год.	
		Самостійна робота	
Рівень вищої освіти: третій(доктор філософії)		58 год.	
		Вид підсумкового контролю: залік	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологічні основи навчання та професійної підготовки у вищій школі» є засвоєння основних теоретичних підходів та навичок використання методів і методик сучасної психології з метою організації освітнього процесу у закладі вищої освіти.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Психологічні основи навчання та професійної підготовки у вищій школі» є:

- оволодіти теоретичними основами психології вищої школи.
- ознайомитись із основними психологічними проблемами вищої школи.
- засвоїти закономірності професійного становлення та особистісного зростання майбутніх фахівців;
- формувати внутрішню мотивацію до урахування психологічних законів та закономірностей у професійній педагогічній діяльності;
- сприяти професійному самовизначенню і оволодінню професійно-педагогічної ідентичності;
- розвинути професійно важливі якості особистості.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні досягти таких програмних **компетентностей і програмних результатів навчання**:

Програмні компетентності	
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу нових та комплексних ідей
ЗК 2	Здатність вчитися, оволодівати сучасними знаннями, застосовувати їх у практичних ситуаціях.
ЗК3	Здатність до формування системного наукового світогляду та загального культурного кругозору.
ЗК 4	Здатність до критичного мислення.
ЗК 5	Здатність діяти на основі морально-етичних норм і стандартів професійної поведінки науковців і викладачів, дотримуватися принципів академічної доброчесності
ЗК 6	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації з різних джерел; використання інформаційно-комунікаційних технологій у дослідницькій та викладацькій діяльності.
ЗК7	Здатність до організації та проведення навчальних занять зі здобувачами вищої освіти зі застосуванням сучасних освітніх технологій та інноваційних методів навчання; об'єктивного оцінювання здобутих результатів навчання
ЗК13	Здатність до міжособистісної взаємодії та комунікації; володіння технікою публічних виступів, риторики та аргументації
ЗК 14	Здатність працювати автономно; планувати та управляти своїм часом
ЗК 15	Здатність до особистісного та професійного розвитку
СК1	Здатність виокремлювати актуальні проблеми розвитку сучасної системи освіти, навчання і розвитку студентів
СК2	Здатність моделювати інноваційне освітнє середовище та конструювати зміст, форми, методи та засоби навчання у вищій школі
СК5	Здатність до активного включення суб'єктів освітнього процесу (викладач-студент) у пошукову навчально-пізнавальну діяльність
СК7	Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності у галузі освіти
Програмні результати навчання	
ПРН 1	Демонструвати системний науковий світогляд та загальний культурний кругозір; володіти техніками і технологіями критичного мислення.
ПРН 5	Використовувати знання з організації освітнього процесу у закладі вищої освіти; володіти сучасними інноваційними технологіями та методами викладання; застосовувати критерії та способи оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у викладацькій діяльності.
ПРН 6	Використовувати методи і способи ефективної комунікації та міжособистісної взаємодії в академічному середовищі.
ПРН 7	Оволодіти сучасними знаннями та застосовувати їх у практичній діяльності; здійснювати абстрактний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей; демонструвати відданість їх розвитку у передових контекстах професійної та наукової діяльності.
ПРН 11	Здійснювати пошук, оброблення та аналіз наукової інформації, її систематизацію та узагальнення; використовувати інформаційно-комунікаційні технології у дослідницькій та викладацькій діяльності

ПРН 15	Розуміти морально-етичні норми і стандарти професійної поведінки науковця та викладача; принципи академічної доброчесності та дотримуватися їх у науковій та викладацькій діяльності.
ПРН 16	Виявляти та вирішувати проблеми, самостійно приймати обґрунтовані рішення, забезпечувати їх виконання; здійснювати планування та управління своїм часом; демонструвати ініціативність, лідерство та автономність у професійній та науковій діяльності.
ПРН 17	Забезпечувати безперервний саморозвиток та самовдосконалення протягом життя
ПРН 18	Виокремлювати актуальні проблеми розвитку сучасної системи освіти, навчання і розвитку студентів, володіти знаннями щодо формулювання наукового апарату дослідження.
ПРН 19	Здійснювати моделювання інноваційного освітнього середовища та конструювати зміст, форми, методи та засоби навчання у вищій школі.
ПРН 22	Забезпечувати організацію та супровід експериментальних педагогічних досліджень та активне включення суб'єктів освітнього процесу (викладач-студент) у пошукову науково-пізнавальну діяльність
ПРН 24	Знати та розуміти специфіку професійної діяльності у галузі освіти, в тому числі вміння здійснювати змістовну взаємодію та організовувати діалогічне спілкування з суб'єктами освітнього процесу, володіти засобами особистісного, професійного самовираження, протистояти професійним деформаціям особистості тощо

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні питання психології вищої школи

Тема 1. Предмет, завдання і методи психології вищої школи.

Предмет психології вищої школи як галузь психологічної науки. Завдання психології вищої школи відповідно до Закону України «Про вищу освіту», «Національної Доктрини розвитку освіти в Україні». Основні напрями реформування освіти у XXI столітті та проблеми сучасної психології вищої школи. Зв'язок психології вищої школи з іншими галузями психологічних знань.

Тема 2. Методологія і принципи психологічного дослідження.

Класифікація методів збору емпіричних психологічних фактів. Методи інтерпретації одержаних даних. Етика дослідника. Поняття про методику психологічного дослідження. Дослідницькі вміння.

Тема 3. Психологічна характеристика освітнього процесу у закладі вищої освіти.

Зв'язок навчання і виховання. Психологічні особливості виховання студентів. Психологічні особливості навчання студентів. Психологічний сенс єдності виховання і навчання студентів. Вимоги до фахівця з вищою освітою і особливості розвитку особистості студента.

Змістовий модуль 2. Психологічна характеристика студентства

Тема 4. Психологічна характеристика студентства

Психологічна характеристика студентства як періоду пізньої юності або ранньої дорослості (психофізіологічні особливості, протиріччя, соціальна ситуація розвитку). Заклад вищої освіти як один із провідних факторів соціалізації студента як фахівця. Адаптація студента до навчання у вищій школі, види адаптації, умови ефективності. Типологічні особливості студентів, що виявляються в навчальній діяльності та поведінці. Урахування психологічних особливостей юнацького віку при роботі зі студентами. Суперечності та кризи студентського віку.

Тема 5. Психологічні особливості студентської групи.

Психологічні особливості студентської групи та її структура. Рівні розвитку студентської академічної групи. Шляхи формування студентського колективу. Соціально-психологічні явища в студентській групі та їх вплив на особистість кожного студента. Проблема лідера та лідерства в студентській групі. Соціально-психологічний клімат у групі та його вплив на її працездатність. Психологічні засади студентського самоврядування. Закон України «Про вищу освіту» про студентське самоврядування.

Змістовий модуль 3. Професійне становлення особистості студента у процесі фахової підготовки

Тема 6. Психологічний аналіз учіння студентів.

Студент як суб'єкт власної навчально-професійної діяльності. Мотиваційна спрямованість учіння студента. Формування професійних мотивів навчання. Власна пізнавальна активність студента, її спрямованість на засвоєння професійних знань, умінь і навичок. Розвиток творчого потенціалу студентів під час навчання. Психологічні принципи організації навчально-професійної діяльності студентів. Вимоги до навчання, уміння вчитися самостійно. Психологічні аспекти організації самостійної роботи студентів. Критерії ефективності учіння. Причини неуспішності студентів і шляхи їх подолання.

Тема 7. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою.

Навчально-професійна діяльність як провідна в студентському віці. Формування професійної спрямованості особистості студента. Розвиток “Я-концепції” як показника особистісного зростання і професійного становлення студента. Складові та функції “Я-концепції”. Формування професійних та особистісних якостей майбутнього фахівця. Розвиток творчості в студентів. Самоосвіта та самовиховання студента, їх значення в його професійному зростанні. Готовність до професійної діяльності випускника.

Змістовий модуль 4. Психологічний аналіз діяльності викладача закладу вищої освіти

Тема 8. Психологія особистості та діяльності викладача ЗВО.

Психологічна характеристика викладача вищої школи як особистості. Характеристика самосвідомості (рефлексивності) викладача, аналіз його професійної компетентності та майстерності. Вплив «Я-концепції» викладача на його науково-педагогічну діяльність. Науково-педагогічна творчість, її особливості. Умови імпровізації в науково-педагогічній діяльності. Культура педагогічного мислення. Характеристика педагогічних здібностей. Особливості діяльності викладача при різних стилях взаємодії. Типологія викладачів. Педагогічна етика. Вимоги студентів до викладача. Шляхи формування педагогічної майстерності й підвищення рівня професіоналізму викладача вищої школи. Педагогічний професіоналізм діяльності викладача. Авторитет викладача.

Тема 9. Взаємовідносини викладачів і студентів.

Значення педагогічного спілкування як форми контактної педагогічної взаємодії. Психологічна характеристика педагогічної взаємодії. Труднощі та бар'єри в професійно-педагогічному спілкуванні викладачів і студентів. Діалогічне спілкування, його психологічна характеристика.

Тема 10. Особливості педагогічного конфлікту та умови його запобігання.

Протириччя та бар'єри спілкування, причини їх виникнення та засоби регулювання. Особливості педагогічного конфлікту, стадії розвитку, поведінка конфліктуючих сторін. Психологічні передумови та шляхи вирішення педагогічного конфлікту.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л.	практ.	сам. роб.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Загальні питання психології вищої школи				
Тема 1. Предмет, задачі і методи психології вищої школи	5	1	1	3
Тема 2. Методологія і принципи психологічного дослідження	5	1	1	3
Тема 3. Психологічна характеристика освітнього процесу у закладі вищої освіти.	5	2	2	1
Разом за змістовим модулем 1	15	4	4	7
Змістовий модуль 2. Психологічна характеристика студентства				
Тема 4. Психологічна характеристика студентського віку	7	2	2	3
Тема 5. Психологічні особливості студентської групи	8	2	2	4
Разом за змістовим модулем 2	15	4	4	7
Змістовий модуль 3. Професійне становлення особистості студента у процесі фахової підготовки				
Тема 6. Психологічний аналіз учіння студентів.	7	2	2	3
Тема 7. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою.	8	2	2	4
Разом за змістовим модулем 3	15	4	4	7
Змістовий модуль 4. Психологічний аналіз діяльності викладача закладу вищої освіти				
Тема 8. Психологія особистості та діяльності викладача ЗВО.	5	2	2	1
Тема 9. Взаємовідносини викладачів і студентів.	5	1	1	3
Тема 10. Особливості педагогічного конфлікту та умови його запобігання.	5	1	1	3
Разом за змістовим модулем 4	15	4	4	7
Змістовий модуль 5. Підсумковий контроль	30			30
Усього годин	90	16	16	58

5. Теми лекційних занять

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Загальні питання психології вищої школи		
1	Тема 1. Предмет, задачі і методи психології вищої школи	1
2	Тема 2. Методологія і принципи психологічного дослідження	1
3	Тема 3. Психологічна характеристика освітнього процесу у закладі вищої освіти.	2
	Разом за змістовим модулем 1	4
Змістовий модуль 2. Психологічна характеристика студентства		
4	Тема 4. Психологічна характеристика студентського віку	2
5	Тема 5. Психологічні особливості студентської групи	2
	Разом за змістовим модулем 2	4
Змістовий модуль 3. Професійне становлення особистості студента у процесі фахової підготовки		
6	Тема 6. Психологічний аналіз учіння студентів.	2
7	Тема 7. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою.	2
	Разом за змістовим модулем 3	4
Змістовий модуль 4. Психологічний аналіз діяльності викладача ЗВО		
8	Тема 8. Психологія особистості та діяльності викладача ЗВО.	2
9	Тема 9. Взаємовідносини викладачів і студентів.	2
10	Тема 10. Особливості педагогічного конфлікту та умови його запобігання.	
	Разом за змістовим модулем 4	4
Усього годин		16

6. Теми практичних занять

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Загальні питання психології вищої школи		
1	Тема 1. Предмет, задачі і методи психології вищої школи	1
2	Тема 2. Методологія і принципи психологічного дослідження	1
3	Тема 3. Психологічна характеристика освітнього процесу у закладі вищої освіти.	2
	Разом за змістовим модулем 1	4
Змістовий модуль 2. Психологічна характеристика студентства		
4	Тема 4. Психологічна характеристика студентського віку	2
5	Тема 5. Психологічні особливості студентської групи	2
	Разом за змістовим модулем 2	4
Змістовий модуль 3. Професійне становлення особистості студента у процесі фахової підготовки		
6	Тема 6. Психологічний аналіз учіння студентів.	2

7	Тема 7. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою.	2
	Разом за змістовим модулем 3	4
Змістовий модуль 4. Психологічний аналіз діяльності викладача ЗВО		
8	Тема 8. Психологія особистості та діяльності викладача ЗВО.	2
9	Тема 9. Взаємовідносини викладачів і студентів.	2
10	Тема 10. Особливості педагогічного конфлікту та умови його запобігання.	
	Разом за змістовим модулем 4	4
Усього годин		16

7. Самостійна робота

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Загальні питання психології вищої школи		
1	Тема 1. Предмет, задачі і методи психології вищої школи	3
2	Тема 2. Методологія і принципи психологічного дослідження	3
3	Тема 3. Психологічна характеристика освітнього процесу у закладі вищої освіти.	1
	Разом за змістовим модулем 1	7
Змістовий модуль 2. Психологічна характеристика студентства		
4	Тема 4. Психологічна характеристика студентського віку	3
5	Тема 5. Психологічні особливості студентської групи	3
	Разом за змістовим модулем 2	1
Змістовий модуль 3. Професійне становлення особистості студента у процесі фахової підготовки		
6	Тема 6. Психологічний аналіз учіння студентів.	3
7	Тема 7. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою.	3
	Разом за змістовим модулем 3	1
Змістовий модуль 4. Психологічний аналіз діяльності викладача ЗВО		
8	Тема 8. Психологія особистості та діяльності викладача ЗВО.	3
9	Тема 9. Взаємовідносини викладачів і студентів.	3
10	Тема 10. Особливості педагогічного конфлікту та умови його запобігання.	1
	Разом за змістовим модулем 4	7
Змістовий модуль 5. Підсумковий контроль		30
		30
Усього годин		58

8. Види контролю і система накопичення балів

№ змістового модуля	Вид контролю	Кіл-ть балів
ПОТОЧНИЙ		
1	<p>1. Визначити основні проблеми сучасної психології вищої школи в контексті реформування системи вищої освіти.</p> <p>2. Аргументувати значущість психології вищої школи для підготовки науково-педагогічних працівників</p> <p>3. Написати рецензію на наукову статтю з проблеми психології вищої школи.</p>	10
	Тестування	5
2	<p>1. Визначити суперечності та охарактеризувати кризи студентського віку.</p> <p>2. Проаналізувати типологічні особливості сучасних студентів.</p> <p>3. Визначити 7-10 факторів, які позитивно впливають і 7-10 факторів, які негативно впливають на розвиток студентської групи (подайте у вигляді таблиці).</p> <p>4. Розробити програму активної адаптації студентів-першокурсників до навчання у закладі вищої освіти.</p> <p><i>Вимоги до програми:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має включати заходи, спрямовані на формування чотирьох рівнів адаптації: формальна, соціально-психологічна, дидактична та особистісно-психологічної; – час впровадження програми – перший семестр першого курсу; – участь у реалізації програми мають брати не тільки викладачі, а й студенти. 	10
	Тестування	5
3	<p>1. Обґрунтувати роль мотивації у навчально-професійній діяльності студента.</p> <p>2. Проаналізувати передумови і показники успішності студентів у навчально-професійній діяльності.</p> <p>3. Визначити причини неуспішності студентів та запропонувати шляхи її подолання.</p>	
	Тестування	5
4	<p>1. Визначити причини, особливості, шляхи запобігання та стратегії вирішення педагогічних конфліктів.</p> <p>2. Проаналізуйте конкретну ситуацію педагогічного конфлікту (на вибір: студент – студент, студент – батьки, педагог – група, студент – група, педагог – адміністрація).</p> <p>3. Визначити й охарактеризувати 7-10 професійно важливих особистісних та професійних якостей сучасного викладача</p>	10

	закладу вищої освіти. Проранжувати їх за значимістю від найбільш до найменш важливих. 4. Визначити 5-8 факторів, які можуть впливати на професійний розвиток педагогів (як сприяти, так і перешкоджати розвитку визначених якостей).	
	Тестування	5
ПІДСУМКОВИЙ		
	Залік, у т.ч.	40
	Тестування у системі Moodle	20
	Індивідуальне завдання: Написати розгорнуте есе на тему «Шляхи підвищення навчальної мотивації студентів». При написанні есе слід дотримуватися такого порядку викладу: актуальність проблеми; теза, яка схвалюється або спростовується; пояснення суті даної тези; особисте ставлення до неї; висновок. Критерії оцінювання есе: - релевантність (есе повинно відповідати темі та повністю її розкривати. При розкритті теми студент може використовувати конкретні приклади або ж власні розмірковування); - оригінальність та самостійність (незалежність та спроби автора розкрити тему в контексті власної позиції, самостійність у пошуку інформації. Цитування, використання або повторення чужого тексту (навіть у зміненому вигляді) без наявності посилання буде розцінено як плагіат); - логічність (есе має бути єдиним і логічно зв'язним текстом. Студент висуває певну тезу і потім підкріплює і розвиває їх за допомогою аргументів).	20
	Разом	100

За наявності сертифікату (свідоцтва, програми тощо) про проходження онлайн-курсу, тренінгу, вебінару, курсу підвищення кваліфікації та ін. з тематики (однієї з тем, змістового модуля) навчальної дисципліни залежно від кількості прослуханих годин (здобутих кредитів) здобувачу може бути нараховано до 50 балів. Дотичність тематики, відповідність досягнутих результатів навчання та кількість додаткових балів визначається викладачем. Документи, що підтверджують участь здобувача у відповідних заходах, мають бути подані викладачу до початку сесії.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна

1. Виноградова В. Є., Юрченко В. І. Психологія вищої освіти: теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб. 2-е вид. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 296 с.
2. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект : монографія. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. 332 с.
3. Дуткевич Т. В., Максимчук Н. П. Психологія вищої школи : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, 2010. 246 с.
4. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: навчальний посібник. Вид. 3-тє., випр. і доп. Київ : Каравела, 2011. 320 с.
5. Психологія вищої школи : підручник / за ред. О. І. Власової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2015. 405 с.
6. Турбар Т. В. Педагогіка та психологія вищої школи : навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 130 с.

Додаткова

1. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
2. Гладиш М. О. Наукові підходи до проблеми адаптації студентів з особливими освітніми потребами в умовах закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 63. Т. 2. С. 55-58.
3. Дідух М. М. Проблеми й основні напрями адаптації студентів до умов навчання в закладах вищої освіти. *Ūridična psihologija*. 2019. № 2 (25). С. 61-69.
4. Кривонос О. Б. Організація соціально-педагогічної адаптації студентів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 7 (71). С. 69-799.
5. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Жданюк Л. О. Ставлення до навчання студентів з низьким рівнем академічної мотивації : монографія. Харків: ХНПУ, 2019. 154 с.
6. Мельничук Л. Б., Шкабаріна М. А. Педагогіка і психологія вищої школи : навчально-методичний посібник. Львів: «Новий Світ- 2000», 2022. 266 с.

7. Мешко О. І. Психологія вищої школи : навчальний посібник. Тернопіль: «Вектор», 2018. 196 с.
8. Основи психології та педагогіки вищої школи (пам'ятка для аспірантів): навч.-метод. посіб. / за ред. О. Є. Коваль. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. 90 с.
9. Психологічні особливості студентського віку. На допомогу кураторам. Вип. 3 / укладачі : Л. М. Яворовська, Р. Ф. Камишнікова, О. Є. Поліванова, С. Г. Яновська, С. М. Куделко. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 88 с.
10. Спіріна Т. П., Зарюгіна Ю. Є. Особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 32. С. 182-184.
11. Формування творчої особистості вчителя, студента, учня: психологічний дискурс : колективна монографія / О. Д. Сафін, Н. В. Гуртовенко, С. Ю. Діхтяренко [та ін.] ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2021. 435 с.
12. Manchulenko L., Nosovets N., Chorna H., Fonariuk O., Turbar T. Constructivism in the training of students in pedagogical specialties. *Laplace em Revista (International)*. № 7 (Extra-B). 2021. P. 57-67.
13. Turbar T., Alieksieieva S., Vyshnyk O., Vasenko O., Subota L. Professional competence formation of future pedagogical workers in the conditions of dual education by means of digital technologies. *Ad Alta – Journal Of Interdisciplinary Research*. Vol. 12. № 3. 2022. P. 106-111.

Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України «Актуальні проблеми психології». URL: <http://www.appsychology.org.ua/index.php/ua/>
4. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>